

PROGRAMMA

(enkele geringe wijzigingen voorbehouden)

13 november 1972

maandag, 8 uur.

samen met:

Plaats van samenkomst:

"Medische verzorging - aan de wal en op zee"

Spreker: Dr.A.E.Leuftink

allen, die betrokken zijn bij de medische verzorging aan de wal en op zee.

Recreatiezaal van de zusters van het Holy-Ziekenhuis.

18 januari 1973

donderdag, half negen.

Voorafgaand zal een ledenvergadering worden gehouden (aanvang 7.30 uur)

Plaats van samenkomst:

"De Vlaardingers omstreeks 1273"

Spreker: T.J.Poelstra, gemeentearchivaris

Triangel, Fransenstraat.

12 februari 1973

maandag, 8 uur.

Uitgenodigd worden diegenen, die in Vlaardingen betrokken zijn bij woningbouw en huisvesting.

Plaats van samenkomst:

"Het woonhuis in vroeger tijd"

Spreker: Ir.R.Meischke

De mooiste kamer in een oud woonhuis in onze stad, nl. de muziekzaal van het Visserijmuseum.

6 maart 1973

dinsdag, 8 uur.

samen met:

Plaats van samenkomst:

"Eten en drinken in vroeger eeuwen"

Spreker: Prof.Dr.L.Burema

het UNILEVER RESEARCH LABORATORIUM.

Aula van het URL.

3 april 1973

dinsdag, 8 uur.

samen met:

Plaats van samenkomst:

"De kleding in vroeger eeuwen"

Spreker: Mevrouw E.F. Canter Cremers-
van der Does,

aan de hand van dia's en authentieke costuums uit haar eigen collectie en historische kledij, te vervaardigen door leden van de Vlaardingse Vrouwenverenigingen.

de Vlaardingse Vrouwenverenigingen.

Grote zaal van Triangel, Fransenstraat.

VERENIGINGSNIEUWS EN TOELICHTING OP HET WINTERPROGRAMMA.

Juist onze Vereniging wordt natuurlijk sterk aangesproken door het feit, dat Vlaardingen in de zomer van het volgend jaar zijn 700-jarig bestaan wil vieren met een reeks van evenementen.

De tentoonstellingscommissie van de H.V.V. is samen met anderen reeds bezig met voorbereidingen om ook van onze kant een waardige bijdrage te leveren aan het V-Zevenfeest. Daarover hoort u natuurlijk te zijner tijd meer.

Het leek het bestuur echter ook een goede gedachte om in het winterseizoen 1972/73 op deze herdenking vooruit te lopen door het brengen van een lezingencyclus over het leven van alledag in vroeger eeuwen.

Onze "speurtocht" -want zo zouden we de voorbereidingen voor deze voordrachten het beste kunnen kenschetsen!- naar deskundige sprekers heeft tot het programma geleid, dat u vooraan in dit "Tijd-Schrift" hebt kunnen vinden.

Wij zijn zéér verheugd, dat wij juist deze sprekers bij u kunnen aankondigen en we zijn er dankbaar voor, dat zij tussen hun drukke werkzaamheden een gaatje hebben willen vinden om voor deze bijzondere gelegenheid naar Vlaardingen te komen.

U hebt nóg iets bijzonders aan het aangekondigde programma opgemerkt: nl. dat voor de verschillende onderdelen telkens aansluiting is gezocht met groepen van belangstellenden voor juist dat speciale onderwerp. En -voorzover dat mogelijk was- houdt de plaats van samenkomst ook nog verband met het te behandelen onderwerp! Dat danken wij aan de medewerking van Holy-Ziekenhuis, Visserijmuseum en het Unilever Research Laboratorium.

De Vrouwenverenigingen bieden de helpende hand, door hun leden, die ervoor voelen, historische kledij te laten vervaardigen. Hun namen zullen aan het secretariaat van de Historische Vereniging worden doorgegeven.

BOEKA ANKONDIGING.

Onder leiding van mr.B. van 't Hoff alsmede van G.J. Verburg en dr.J.L. van der Gouw is sedert 1957 gewerkt aan de samenstelling van een bibliografie van de geschiedenis van Zuid-Holland.

Samenstelster van deze omvangrijke bibliografie is mevrouw A.E. van Balen-Chavannes.

Het resultaat zal in november a.s. gereedkomen: een boekwerk van ruim 400 pagina's, gebonden in een stevige linnen band, met ruim 4500 titels van literatuur over de gewestelijke, regionale en plaatselijke geschiedenis, verschenen vóór 1966. Zowel afzonderlijk verschenen boeken als artikelen in tijdschriften, jaarboeken, seriewerken etc. worden vermeld. Uitgebreide indices verhogen de gebruikswaarde. Het ligt in de bedoeling het werk t.z.t. te laten volgen door supplementen die de jaren vanaf 1966 zullen behandelen. Ongetwijfeld zal deze bibliografie een belangrijk naslagwerk worden voor een ieder die iets op het gebied van de geschiedenis van Zuid-Holland wil weten.

Dankzij financiële steun van het Wetenschappelijk Fonds van de provincie Zuid-Holland kan de prijs van het boek laag blijven: voor leden van de Z.H. Hist. Ver. 'Vigilate Deo Confidentes', voor aangeslotenen bij het Contactcentrum voor reg. en pl. geschiedbeoefening in N. en Z. Holland en voor leden van regionale of plaatselijke historische verenigingen, werkzaam binnen Zuid-Holland, bestaat een vóórintekenprijs van f 17,50. Voor niet-leden geldt een vóórintekenprijs van f 22,50. Deze prijzen gelden tot 1 november 1972. Na deze datum zal de prijs f 27,50 bedragen. Genoemde bedragen zullen verhoogd worden met f 2,50 per zending voor verzend- en administratiekosten.

Bestelling bij voorkeur via de H.V.V. door middel van de in dit Tijd-Schrift opgenomen uitknipbon.

Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek (boek aankondiging)

B. Vander, Bibliografie Historisch Boerderij-onderzoek, Arnhem 1971, IV en 76 pag. Uitgegeven door de Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek te Arnhem. f 7,50 + f 0,75 verzendkosten.

Tot nu toe bestond er geen overzicht over de literatuur betreffende de oude Nederlandse boerderij. Daarom heeft de heer B. Vander, bibliothecaris van het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem, de titels van alle boeken en tijdschriftartikelen die van 1960-1970 over dit onderwerp verschenen, verzameld. Ook aan belangrijke publicaties van aan Nederland grenzende landen, met name België, werd aandacht besteed, evenals aan de voornaamste literatuur van vóór 1960.

De auteur heeft de ruim 700 titels met het oog op de overzichtelijkheid gesplitst in een "Algemeen Gedeelte" en een deel "De Nederlanden".

Het Algemeen gedeelte bevat de rubrieken: Algemene Werken, Geschiedenis en methode van onderzoek; archeologische vondsten; constructie, materialen, elementen; Versieringen, tekens, namen; Interieur; Erf, tuin, beplanting; Bescherming, restauratie; Openluchtmusea; Modernisering en verbouwing.

De literatuur over de afzonderlijke boerderijen is per provincie gerubriceerd, waarbij dan nog als aparte rubrieken "Langs de oostgrens" en "De Zuidelijke Nederlanden" zijn toegevoegd. Een register op persoonsnamen, geografische namen en onderwerpen maakt het geheel gemakkelijk toegankelijk.

Alles bijeen een zeer bruikbare publikatie, die de op dit gebied bestaande lacune uitstekend opvult en die in de boekenkast van geen wetenschappelijke onderzoeker of liefhebber mag ontbreken.

Toezending na storting van f 8,25 op giro no. 897058 van de Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek, Arnhem.

Studiegroep archiefonderzoek en oud schrift.

De gemeentearchivaris de heer Th.J. Poelstra deelt ons mede, dat het aantal belangstellenden voor bovengenoemde cursus dermate groot was, dat hij met twee groepen cursisten heeft moeten starten.

Tot zijn spijt is het dientengevolge niet mogelijk dit jaar nog meer cursisten in een studiegroep op te nemen.

DE GESCHIEDENIS VAN "HOLLANDIA" IN VOGELVLUCHT. (1)

(Tekst van de causerie van de heer G. Walstra, gehouden op de ledenvergadering van 8 mei 1972)

1. De oprichting.

Sprekende over de oprichting moet men vanzelfsprekend eerst nagaan wie de oprichter, of oprichters zijn geweest. De ouderen in Vlaardingen zullen dan direkt denken aan de familie Wagenaar-Hummelinck, en in het bijzonder aan Constant Hendrik Hummelinck (de naam Wagenaar is een latere toevoeging) die in 1843 te Asten in N.B. werd geboren. Nadat hij een zeereis had gemaakt naar het toenmalige Ned. Oost-Indië (met een zeilschip "De heilige Willebrordus" uit Schiedam) werd hij beroepsofficier bij het Ned. Leger. Hoewel hij met hart en ziel militair was, schonk dit zijn werkbare geest geen volledige bevrediging. Zijn aandacht werd getrokken door een uitvinding in 1856 door de Amerikaan Gail Borden, die erin geslaagd was melk door indamping onder toevoeging van suiker te condenseren. Sindsdien heet dit product gecondenseerde melk, wat in feite een onjuiste benaming is; immers de melk wordt niet gecondenseerd, doch door het indampen van de melk verdamp het water dat in de melk aanwezig is voor een groot deel. Uit deze damp ontstaat door koeling condenswater dat via de riolen wordt afgevoerd. Hummelinck was dermate in dit procedé geïnteresseerd dat hij besloot de fabricage van gecondenseerde melk in Nederland ter hand te nemen. Nadat hij ontslag uit de Militaire Dienst had genomen moest hij allereerst trachten geld bijeen te brengen voor de onderneming die hem voor ogen stond, terwijl ook de plaats van vestiging bepaald diende te worden. Een bijzondere omstandigheid maakte dat de keuze op Vlaardingen viel.

Door de snelle uitbreiding van de visserij, mede door het gebruik van lichte ka-toenen netten, was er een dusdanige belangstelling voor de haring-visserij, dat zich in 1870 niet minder dan drie visserij-maatschappijen in Vlaardingen ves-tigden; aandeelhouders, zowel als directeuren waren over het algemeen nimmer bij de visserij geïnteresseerd geweest en maakten in dat jaar voor het eerst kennis met het oude Vlaardingen. Mede door de gunstige ligging door de inmiddels gereed gekomen Nieuwe Waterweg ontging het deze vreemdelingen niet dat Vlaardingen be-halve voor de visserij ook gunstig gelegen was voor het vestigen van industrieën. Zo nam een der directeuren, een jonge doctor in de wis- en natuurkunde, het initiatief hier een margarinefabriek te bouwen aan de Oosthavenkade. Helaas ren-deerde dit bedrijf niet; het zo goed als nieuwe bedrijf werd gekocht door een konkurrent die bereid was het weder van de hand te doen op voorwaarde dat er nimmer een margarinefabriek in gevestigd mocht worden. Hummelinck bezichtigde het complex en was van oordeel dat het uitstekend voor zijn doel geschikt was. Bovendien was de ligging van Vlaardingen, omgeven door de uitgestrekte weiden van Delfland en in de onmiddellijke omgeving van Rotterdam, ideaal zowel met het oog op de aanvoer van melk en op de verschepping van het product naar het Buitenland.

Waar de vraagprijs niet te hoog was en inmiddels ruim f 140.000,-- aan aan-delen ondershands was geplaatst, kon tot aankoop worden overgegaan, nadat 4 februari 1882 was opgericht de N.V. "Hollandia" Hollandsche fabriek van Melk-producten te 's-Gravenhage met een kapitaal van 150 aandelen à f 1000,--. Als Directeur trad voor de eerste maal op de heer C.H.Hummelinck, terwijl de Raad van Commissarissen werd gevormd door de heren Dr.J.Th.Mouton te 's Gra-venhage, president, A.S. van Ommeren, Rotterdam, W.A. van Houwinge van Sprang, J.W.Opstelten en Dr.J.Coert-secr.; de laatsten woonden allen te 's Gravenhage en waren vrienden van Hummelinck.

De statutaire vestiging hield niet in dat het kantoor te 's Gravenhage werd gevestigd; dit bevond zich te Vlaardingen en is daar steeds geweest, althans tot voor kort.

Mijnheer de Voorzitter, thans zou ik iets willen zeggen over de ontwikkeling van het bedrijf in Vlaardingen.

Nadat de oprichting een feit was geworden kon worden overgegaan tot het be-stellen der nodige apparaten en machines voor de bereiding van gecondenseerde melk, boter en kaas. Met de levering dezer werktuigen ging enige maanden heen, zodat eerst eind juli 1882 de fabriek naar de inzichten van de Directeur was ingericht. Eén van deze werktuigen was een proef-vacuum waarmee de eerste ge-condenseerde melk in Nederland werd gefabriceerd. Deze installatie, die geheel van koper is gemaakt, bestaat nog. Toen in het begin der vijftiger jaren in één van de jaarbeurshallen te Utrecht een Zuiveltentoonstelling werd gehouden heeft Hollandia dit vacuum-apparaat daar opgesteld. Ik weet uit eigen waarne-ming dat het publiek zeer veel interesse toonde voor dit apparaat, evenals trouwens de ambtenaren van de fiscaus, die van mening waren, dat het als distel-latie-apparaat moest worden aangemerkt omdat er alcohol mee bereid kon worden. Teneinde inbeslagneming te voorkomen werd het toen door rijksambtenaren dermate verzegeld, dat de bereiding van geestrijke dranken niet meer mogelijk was. Ik heb dit apparaat met opzet genoemd, omdat het mij voorkomt dat het uit een his-torisch oogpunt bezien van belang kan zijn dat deze proef-vacuum voor Vlaardin-gen bewaard blijft en t.z.t. een plaats krijgt in een oudheidkundig museum, dat naar mijn mening zeker nog eens in Vlaardingen moet komen. Naast de oudste brandspuit, die naar ik meen thans in Hellevoetsluis is en de haringsjees zijn dit herinneringen aan de goede oude tijd. Misschien iets voor uw vereniging, Mijnheer de Voorzitter, om hier achterheen te zitten?

Na dit uitstapje terugkomende op mijn eigenlijke onderwerp kan ik zeggen, dat reeds op 1 april 1882 het bedrijf een aanvang nam, zij het alleen met de fa-bricage van boter en kaas. Het gehele personeel bestond uit 10 man. Reeds op 4 augustus 1882 werd de eerste gecondenseerde melk gemaakt en indien wij de schrijver van het gedenkboek 1882-1932, de heer J.H. van Linden van den Heuvell mogen geloven, beantwoordde het verkregen produkt dadelijk aan de ge-stelde verwachtingen; proefnemingen zo vervolgde hij, deden zien dat de samen-stelling der melk in warme landen geel verandering onderging, terwijl ze aan-stonds als kindervoedsel zeer gunstige resultaten opleverde.

Tegenover deze min of meer optimistische mededeling staat een gezegde van de eerste Chef-machinist van Hollandia - de heer Hertog - die ik persoonlijk goed heb gekend en die op bijna 99-jarige leeftijd hier in Vlaardingen is overleden. Hij vertelde mij dat het hem tijdens zijn sollicitatiebezoek in 1887 was opgevallen, dat er aan de fabriek een varkensmesterij was verbonden. Op zijn vraag aan de Directeur waarom deze varkens daar werden gemest luidde het antwoord: Wij krijgen nogal veel afgekeurde gecondenseerde melk uit Engeland terug en de enige manier om deze melk nog enigszins rendabel te maken is er varkensvoer van te maken. De heer Hertog werd aangenomen en hij vertelde mij: een jaar nadat ik in dienst was getreden waren de varkens weg en keerde Hollandia zijn eerste dividend uit!

Over de juistheid van de bewering dat de varkens weg waren kan ik niet oordelen; dat er voor 't eerst in 1888 dividend werd uitgedeerd is juist.

De eerste 6 jaren dus geen dividend, wat ook niet verwonderlijk was, men had immers te doen met een voor Nederland nieuw product terwijl in het Buitenland een markt veroverd moest worden. De waarde van reclame werd reeds direkt door de Directeur ingezien en zo besteedde hij het eerste jaar reeds bijna f 1000,-- aan reclame. Een bedrag waarover wij thans hartelijk kunnen lachen, maar voor de directeur van toen een geweldige aderlating van de kasmiddelen. Het is wellicht interessant genoeg om nog iets te vertellen over de wijze waarop destijds reclame werd gemaakt. Zo verscheen in "Eigen Haard" van 1884 een geïllustreerd artikel, ondertekend 's Gravenhage oktober 1883, J.Th.M. en getiteld: "Een interessant bezoek", waarin de president-commissaris een aardige vlot beschreven beschrijving geeft van Vlaardingen; de oude omnibus, het pontje over de haven en -want daar was het om te doen- ook van Hollandia. Zo langs zijn neus weg vertelt onze gids: "Ge weet zeker wel, dat die gecondenseerde melk overal gebruikt wordt, waar geen versche melk is te bekomen en dat ze ook als kindervoedsel het burgerrecht heeft gekregen. De oprichters hebben berekend zegt de Directeur, dat deze fabriek alleen reeds kan bestaan als zij al de gecondenseerde melk levert die in ons kleine landje als kindervoedsel wordt gebruikt."

Op deze wijze werden de huismoeders -want wie las "Eigen Haard" niet, er toe gebracht eens een proef te nemen met Hollandia's produkt voor haar kinderen.

De historie vermeldt niet, dames en heren, of er voor dit artikel werd betaald, doch persoonlijk neig ik naar de gedachte, dat de president-commissaris van "Eigen Haard" één of meerdere aandelen had in "Hollandia".

Maar niettegenstaande deze en andere getuigenissen, ging het met de afzet nog niet naar wens. Het ging voor die dagen om belangrijke hoeveelheden; reeds in 1883 werd een hoeveelheid van ruim 737.000 Liter melk verwerkt; in 1887 was deze hoeveelheid meer dan verdubbeld.

Van grote betekenis voor de afzet in Engeland is geweest de relatie die ontstond met de heer R. Lehmann, een te Londen wonende Zwitser, die reeds jaren gecondenseerde melk in Engeland importeerde en onder de verbruikers een groot debiet had. Deze relatie heeft geduurd tot de tweede wereldoorlog en ik ben persoonlijk in de dertiger jaren vele malen bij deze firma -die toen als agent voor Hollandia optrad- op bezoek geweest. Het is misschien nog aardig te vertellen, dat in hoofdzaak gecondenseerde afgeroomde melk met suiker aan Engeland werd geleverd, die vooral door de mijnwerkers in de mijnen werd gebruikt.

Na de eerste moeilijke jaren volgde een periode van expansie, waarbij het kleine bedrijfje in Vlaardingen uitgroeide tot een voor die dagen behoorlijk Nederlands concern en in een later stadium tot een concern van internationale betekenis. Deze fase zou ik willen noemen:

Van klein bedrijf tot concern.

De jaarlijkse omzet die aanvankelijk f 50.000,-- bedroeg steeg in 1890 tot het vijfenvoudige. Teneinde een zaak van deze omvang te financieren werd in 1891 een 5% obligatielening ten bedrage van f 100.000,-- gesloten. De uitbreiding van het debiet maakte de aankoop van méér melk nodig; zo werd in de zomer reeds een hoeveelheid van 30.000 liter per dag aangevoerd. Het grootste gedeelte brachten de boeren twee maal per dag zelf, wat te Vlaardingen een levendig gerij veroorzaakte. De leveranciers die verder afgelegene waren stuurden hun melk per trekschuit naar het Delftse Veer, waar de keurige wagens van Hollandia gereed stonden de bussen verder te transporteren.

Het was een eerste stelregel van de directeur, dat overal zindelijkheid betracht moest worden.

Zo waren de keurig geschilderde, door glanzend zwarte paarden getrokken melkwagens een reclame voor het bedrijf. Het vervoer van melk over grote afstanden had echter bezwaren, vooral bij warm weer en dit was de reden waarom getracht werd elders in een goed weidegebied een tweede fabriek te bouwen. De keuze viel op Bolsward, doch om aldaar een fabriek te bouwen was opnieuw geld nodig. Daartoe werd het aandelenkapitaal in 1893 vergroot tot f 250.000,--. Ter illustratie van de wijze waarop de directeur zijn ondergeschikten tot zelfstandigheid wist op te voeden en hun energie wist te prikkelen is het niet onaardig te vernemen, hoe de nieuwe fabriek te Bolsward tot stand kwam. Op een dag roept de directeur de heren Pl.v.d.Berg, de nog jeugdige architect der Vennootschap en Meester A. Hertog -de chef-machinist- bij zich en vertelt hun dat Hollandia grond gekocht heeft te Bolsward en dat daarop een nieuwe fabriek moet verrijzen.

"Jullie zijn lang genoeg hier om te weten, wat er voor een gecondenseerde melk fabriek nodig is, dus Berg, maak een plan voor een nieuwe fabriek en meester Hertog, zorg dat in het plan alle machines en werktuigen zo economisch mogelijk geplaatst kunnen worden. Ik moet veertien dagen voor zaken naar het buitenland, zorg dat als ik terug kom alles in orde is." Dat was wat je noemt mannentaal - dames en heren - maar als ik de schrijver van het door mij genoemde gedenkboek mag geloven, waren de plannen inderdaad rond toen de directeur van zijn buitenlandse reis terugkwam. Hoe vlug er gewerkt werd blijkt uit het feit dat de aanbesteding 17 juli 1893 plaats had, waarna 21 juli de eerste spade in de grond werd gestoken en op 22 augustus de eerste steen werd gelegd.

Ik meende u dit haast romantische stukje historie niet te mogen onthouden, mede om er aan te herinneren hoeveel eenvoudiger het 80 jaar geleden toeging en men klaarblijkelijk niet te maken had met allerlei dingen zoals bouwvergunningen, welstandscommissie etc. Ik moet nu helaas ter wille van de tijd het romantische tijdperk verlaten en u een zakelijke opsomming geven van de verdere expansie.

In 1895 werden de eerste Hollandia-winkels geopend, daarna werd in 1896 het bedrijf van een concurrent te Fummerend aangekocht. Het kapitaal werd vergroot tot f 400.000,--, terwijl een 4 $\frac{1}{2}$ % obligatielening van f 240.000,-- werd gesloten. De sterkte van het personeel nam toe tot 500 man. In 1897 bestond de N.V. 15 jaar en toen werd besloten een nieuw kantoorgebouw te stichten. De reeds eerder door mij genoemde architect v.d.Berg kreeg opdracht een plan te ontwerpen en na korte tijd verrees naast de ingang van de fabriek een rijzig kantoorpand. Dit is de rechter vleugel van het thans nog bestaande gebouw, waarop de woorden staan gebeiteld "Labor improbus omnia vincet", of vrij vertaald "Onvermoeide arbeid overwint alles".

Het eenvoudige bedrijf van 1882 was in 15 jaar uitgegroeid tot een onderneming die er mocht zijn. Alles werd zoveel mogelijk in eigen bedrijf uitgevoerd; in de blikwerkerij werden de blikken geproduceerd; in de kistenmakerij de kisten; de timmermanswerkplaats en bankwerkerij zorgden voor het onderhoud van gebouwen en machines. Eén artikel was er, dat nog niet in eigen fabriek werd vervaardigd en wel een zeer belangrijke grondstof, nl. de suiker. Teneinde zich vrij te maken van de suikerraffinaderijen werd een plan gemaakt voor een eigen raffinaderij. Dit plan werd gerealiseerd aan de K.W.haven en op 26 februari 1900 werd de "Raffi", zoals de oude Vlaardingers dit gebouw noemden, geopend. De naam van Hollandia onderging hierbij een uitbreiding, het woord "voedingsmiddelen" werd hieraan toegevoegd.

Iedere uitbreiding deed behoefte bestaan aan nieuwe bedrijfsmiddelen; het kapitaal werd in 1899 van f 400.000,-- op f 800.000,-- gebracht, in 1906 uitgebreid tot f 1.200.000,--; in 1908 tot f 1.600.000,--, terwijl bovendien in 1904 een 4 $\frac{1}{2}$ % obligatielening werd gesloten van f 700.000,--.

Het is voor u zeker aardig om te horen dat in 1899 een vestiging plaatsvond te Heenvliet. Toevallig kon men de hand leggen op een oud historisch gebouwtje "Huize de Oliphant", waar de melk van Voorne en Putten werd verzameld en voor een deel werd doorgezonden naar Vlaardingen en voor een ander deel ter plaatse werd verwerkt tot boter en kaas. Dit gebouw, waarover de laatste jaren zoveel te doen is geweest, was toen reeds een eeuw lang gedegradeerd tot boerenwoning. Nadat het pand later door Hollandia werd verkocht, schijnt een algehele restauratie te hebben plaats gevonden, doch hierover is mij verder niets bekend. De expansie ging voort; er vonden vestigingen plaats in de Rijp, Limmen en 't Zand, terwijl men zich verder verzekerde van de meerderheid der aandelen in de

N.V. Aurore te Rotterdam. De fabricage van gecondenseerde melk in dat bedrijf werd stopgezet, doch de productie en verkoop van consumptiemelk werd voortgezet. In 1910 werd een omzet bereikt van f 25 miljoen gulden en door de toenemende vraag naar gecond. melk in het buitenland werd besloten een tweede grote condensfabriek in Friesland te bouwen. Dit bedrijf dat op 1 juni 1911 werd geopend was gevestigd te Scharsterbrug. De kantooraccomodatie van het Hoofdkantoor te Vlaardingen werd in 1912 vergroot, waardoor het kapitale pand ontstond dat thans nog de Oosthavenkade siert. Teneinde de suikerfabricage veilig te stellen werd een tweede suiker-raffinaderij te Gorkum in bedrijf gesteld. Ter bevordering van de buitenlandse handel breidde Hollandia in 1913 haar zaken uit door het stichten van een kantoor in New York; "The Holland Food Corporation", waarvan de heer H. Sparrius directeur werd. Het kapitaal werd van twee miljoen op drie miljoen gebracht; deze duizend aandelen van f 1000,-- konden geëmitteerd worden tegen een koers van 200%. Economisch gezien stond Hollandia omstreeks die tijd wel op zijn hoogtepunt; in 1913 werd niet minder dan 28% dividend uitgekeerd. Solide en krachtig was dus de positie van Hollandia toen op 26 februari 1914 de directeur en oprichter van het bedrijf, de heer C.H. Wagenaar Hummelinck, vrij plotseling overleed. Zijn beide zonen, Jan en Marius, die reeds geruime tijd adjunct-directeuren waren, volgden hem op. De beide nieuwe directeuren hadden de wind niet in de zeilen, want door het uitbreken van de wereldoorlog ontstond een zeer moeilijke situatie, doordat de export aan banden werd gelegd. Mede door de schaarste aan suiker werd de fabricage van gecondenseerde melk in Nederland vrijwel onmogelijk, doch door de invoer van Amerikaanse suiker, via haar kantoor te New York, kon Hollandia gedeeltelijk doordraaien. Door gebrek aan krachtvoer nam de melkgift van de veestapel steeds verder af. Wel werd de consumptiemelk gerantsoeneerd op 0,3 L. per hoofd per dag, doch door de geringe aanvoer moesten de fabrieken te Vlaardingen, Purmerend en Scharsterbrug worden stopgezet. Niet minder dan 63% van alle melk werd ter beschikking gesteld van de Regering voor volksvoedsel. De gedwongen arbeidsbeperking bracht de directie ertoe een geheel nieuw product te produceren, nl. kunsthoning. Na beëindiging van de oorlog was er geen markt meer voor dit product; er was een tweede wereldoorlog voor nodig om opnieuw met de fabricage te beginnen.

(wordt vervolgd)

DE VLAARDINGSE VISSERIJ ANNO 1912.

Inleiding.

In de komende nummers van Tijd-Schrift zullen gegevens over de Vlaardingse visserij anno 1912 worden gepubliceerd. Ze zijn verzameld door een aantal belangstellenden in de visserijgeschiedenis. Op 19 oktober 1970 kwamen zij voor het eerst als "werkgroep" bijeen in het Reedershuis. Het initiatief ertoe was uitgegaan van de documentatie-afdeling van het Visserijmuseum.

Op die eerste bijeenkomst kwam de wens naar voren zo nu en dan eens bijeen te komen om op de hoogte te blijven van elkaars activiteiten. Ook was er de wens, dat de leeszaal van het toekomstige nieuwe museum 's avonds op gezette tijden voor het publiek toegankelijk zou zijn, een verlangen, dat intussen verwezenlijkt is. Het belangrijkste echter was de idee om gezamenlijk eens een visserij-onderwerp bij wijze van experiment uit te diepen. Gekozen werd de Vlaardingse visserij anno 1913.

Na overleg met de gemeente-archivaris werd op een "archiefavond" de taken verdeeld en de bronnen vastgesteld, die voor onderzoek in aanmerking kwamen. Toen werd ook het jaar 1913 vervangen door 1912, omdat het eerstgenoemde jaar een onzuiver beeld kon geven i.v.m. het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Sedertdien is er veel werk verzet, veel vrije tijd opgeofferd en veel doorzettingsvermogen getoond. Het resultaat was zo'n grote hoeveelheid gegevens, dat het te kostbaar zou worden om ze in stencilvorm te verspreiden. Ook de overweging, dat een dergelijke hoeveelheid feitenmateriaal voor de meeste historisch geïnteresseerde lezers toch onverteerbaar zou zijn, heeft van integrale verspreiding doen afzien.

De heren C.B. de Jong, D. van Os, J.K. Pluingraaff en M.P. Zuidgeest zullen daarom samenvattingen van het door hen verzamelde en bewerkte materiaal publiceren in Tijd-Schrift.

Het materiaal zelf zal in afschrift op het Gemeente-archief en de bibliotheek van het Visserijmuseum voor belangstellenden bereikbaar blijven.

Een doorsnee-beeld van de Vlaardingse visserij anno 1912, zoals dit onderzoek oplevert, is op zich zelf al bijzonder interessant. Bijzondere waarde krijgt het echter pas, wanneer dit onderzoek een vervolg krijgt en ook voor andere momenten in de geschiedenis van de Vlaardingse visserij vergelijkingsmateriaal voorhanden komt. Dan zal, duidelijker dan tot nu toe, de draad van het historische verhaal zichtbaar worden. Het is te hopen, dat ook anderen die draad willen pakken en soortgelijk onderzoek beginnen. Het kost wel vrije tijd en doorzettingsvermogen.

Drs. J.P. van de Voort.

Noot van de redactie:

Gezien de uitgebreidheid van het materiaal, wat J.P.v.d.Voort reeds in zijn "inleiding" aanvoerde, en de omvang van een nummer Tijd-Schrift, zullen de bijdragen van de bovenstaande onderzoekers in enkele afleveringen verschijnen. Begonnen zal worden met het werk van de heer J.K.Pluingraaff, die de volgende aspecten, deels als bronuitgave, zal belichten: afslaggebouw, baggerwerk in de havens, drinkwater op schepen, erfpachttakten, havenpolitie, keurmeester, kraangeld, stoomkuiperij, touwfabriek en zeevishol.

ENKELE ASPECTEN VAN DE BIJZONDERE VOORZIENINGEN TEN BEHOEVE VAN DE VISSERIJ IN HET VLAARDINGEN VAN 1912, bijeengebracht door K.J.Pluingraaff.

Kraangeld. Verslag Gemeente Raad 1912.

Voorstel van Burgermeester en Wethouders aan den Raad.

Nr. 430³ (2de Afd.)

Vlaardingen, den 22 October 1912.

Nu eenige jaren geleden de oude houten kraan werd vervangen door een ijzeren, welke lasten tot een gewicht van 6000 kg kan lichten en in de thans bestaande verordening alleen een tarief is opgenomen voor lasten tot hoogstens 3000 kg, terwijl het is voorgekomen, dat zwaardere lasten moesten worden gelicht, achten wij het gewenscht de verordening regelende de heffing van het kraangeld te wijzigen en wel in dier voege, dat in het vervolg de kraan ook kan worden gebruikt voor lasten boven 3000 kg en wel tot een maximum gewicht van 6000 kg. In verband hiermede hebben wij de eer U ter vaststelling aan te bieden bijgaand ontwerp-besluit, waarin door ons de noodige wijzigingen in de heffingsverordening zijn aangebracht. De verordening op de invordering is geheel volgens de bestaande.

De Raadscommissie voor Financien heeft zich met dit ontwerp vereenigd.

Gemeenteraad van Vlaardingen 1912 no. 14.

Openbare vergadering op Woensdag den 30 October 1912 des namiddags te 2 uur.

Voorstel van Burgermeester en Wethouders tot gewijzigde vaststelling van de verordening op de heffing van kraangeld en tot nieuwe vaststelling van de verordening op de invordering.

Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Ontwerp

De Raad der gemeente Vlaardingen.

Besluit;

vast te stellen de navolgende verordeningen:

Verordening

regelende de heffingen van kraangeld.

Artikel 1

Voor het gebruik van de kraan worden onder den naam van kraangeld de navolgende rechten geheven:

Par.1. Voor het uitlichten en inzetten:

van een der masten van een koopvaardijschip of den grooten mast van een logger of sloep f 6,--; van den grooten mast van een bomschip f 4,--; van den mast van een kleiner vaartuig, of van den bezaan mast van een logger, sloep of bomschip f 3,--.

Par.2. Voor het alleen inzetten of uitlichten van een mast, de helft van het tarief in Par.1 genoemd.

Par.3. Voor het uitlichten van een mast uit het water wordt het tarief in Par.1 genoemd verhoogd met f 1,25.

Par.4. Voor het lossen en laden van koopmansgoederen f 5,-- voor het eerste uur en f 3,-- voor ieder volgend uur; een gedeelte van een uur voor een geheel uur te rekenen.

Par.5. Voor het gebruik ten behoeve van andere zaken, wegende tot en met

					500 kg f 1,25
meer dan	500	tot en met	1000	kg f	2,--
"	"	1000	"	"	1500 kg f 3,--
"	"	1500	"	"	2000 kg f 5,--
"	"	2000	"	"	2500 kg f 7,--
"	"	2500	"	"	3000 kg f 10,--
"	"	3000	"	"	4000 kg f 15,--
"	"	4000	"	"	5000 kg f 20,--
"	"	5000	"	"	6000 kg f 25,--

Artikel 2

Lasten wegende meer dan 6000 kilo gram worden met de kraan niet gelicht.

Artikel 3

De rechten zijn verschuldigd door hem, die het gebruik van de kraan verlangd heeft, en terstond invorderbaar.

Artikel 4

De invordering geschiedt overeenkomstig de verordening regelende de invordering van kraangeld, vastgesteld bij raadsbesluit van heden.

Artikel 5

Deze verordening treedt in werking op den 1 Januari 1913. Op dat tijdstip vervallen de tegenwoordige bepalingen betreffende het hiervoren geregelde ontwerp.

Verordening

Regelende de invordering van kraangeld.

Artikel 1

Het kraangeld moet terstond na ieder gebruik van de kraan door de namens hem, die het gebruik heeft verlangd, tegen ontvangstbewijs voldaan worden in handen van den kraanmeester. Ook bij verschil over hetgeen is verschuldigd, is de belasting verschuldigde verplicht het gevorderde bedrag terstond te betalen. Maar hij kan in dat geval in beroep komen bij Burgermeester en Wethouders.

Artikel 2

Bij nalatigheid van betaling geschiedt de invordering overeenkomstig de artikelen 258-262 der gemeentewet.

Artikel 3

De storting in de gemeentekas van het overeenkomstig artikel 1 ontvangen kraangeld geschiedt naar de regelen daar voor gesteld ingevolge artikel 114 bis der gemeentewet.

Artikel 4

Deze verordening treedt in werking tegelijk met de verordening tot heffing. Op dat tijdstip vervallen de tegenwoordige bepalingen betreffende het hiervoor geregelde onderwerp.

Gedaan te Vlaardingen, ten openbare Raadsvergadering van den....

ZEEVISCHHAL.

Voorstel van de Raadscommissie voor Financiën aan den Raad.

Nr. 539.

Vlaardingen, den 16/17 October 1912.

Ter fine van onderzoek en advies werd in onze handen gesteld de begrooting van inkomsten en uitgaven der Gemeente-Zeevischhal voor het dienstjaar 1912/13. Na onderzoek der betreffende bescheiden zijn bij ons tegen deze begrooting geene bedenkingen gerezen. Wij hebben mitsdien de eer U voor te stellen de begrooting der Gemeente-Zeevischhal voor het dienstjaar 1912/13, sluitende in ontvangst en uitgaaf met een totaal bedrag van f 4.446,50, goed te keuren.

OPENBARE VERGADERING.

Op Dinsdag, den 13 Augustus 1912 des namiddags te 7½ uur.

Voorstel van de Commissie voor Financiën tot vaststelling van de rekening van de Zeevischhal over 1911/12.

Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

AFSLAGGEBOUW VOOR VISCH ENZ.

Vraag A. Hoogendijk Jr. betreffende het eventueel stichten van een. Vlaardingen dinsdag 3 september 1912. Openbare vergadering.

Rondvraag:

De Heer Hoogendijk zegt, dat hij met enkele personen, die buiten den raad staan besprekingen heeft gehouden over het aanhangig denkbeeld van de stichting van een nieuw afslaggebouw voor de visscherijvereniging. Dit gebouw zou van gemeentewege worden gesticht, en waarschijnlijk zullen daarin ook de oudheidkamer en de visscherijschool onder dak gebracht worden. Wij hebben in de gemeente geen enkel monumentaal gebouw, of wellicht alleen het raadshuis, wanneer de voorgevel straks gerestaureerd wordt. Het is niet te voorzien dat de afslag steeds op dezelfde primitieve wijze van tegenwoordig zal worden gehouden. Daarom te meer is bij spreker en bij anderen, met wie hij over de zaak sprak, het denkbeeld opgekomen, dat de stichting van een nieuw gebouw op niet te bekrompen wijze moet worden opgevat en dat de gemeente niet te zeer moet letten op het percentage, dat zij wegens de verhuring van het gebouw van het door haar bestede kapitaal trekt. Te overwegen zal zijn, of het niet gewenscht is een gebouw te stichten, dat voor de behoefte van de eerste dertig à veertig jaar reikt, en om daarin een zaal te bouwen, die in de toekomst als een soort beurs dienst kan doen. Dus niet een lokaal, dat zoals spreker gehoord heeft, 2 à 3 maal zoo groot is als het tegenwoordige, maar een werkelijk flinke ruimte. Een behoorlijke zaal kan in de toekomst voor allerlei doeleinden dienst doen; voor het oogenblik is de visscherij de hoofdbron van bestaan in de gemeente, maar in de toekomst kan het gebouw dienstig moeten zijn voor meer takken van handel of nijverheid. Wellicht is het mogelijk voor den bouw met het oog op de visscherijschool een rijks en provinciale subsidie te genieten. Van bevoegde zijde heeft spreker gehoord, dat een gebouw zoo als hij zich voorstelt ± f 70.000,-- zou kosten.

Waar de gemeente van dit bedrag alleen de jaarlijksche rente en aflossing behoeft te betalen, zou dit niet te bezwarend zijn, vooral niet, wanneer zij daarin bijdrage van de belanghebbende, zooals thans de visscherij vereniging, ontvangt. De kans op het ontvangen van subsidie zal wellicht grooter worden, wanneer in het gebouw eene visscherijschool en een visscherijmuseum worden gevestigd.

Het verheugt den voorzitter, dat de heer Hoogendijk dit onderwerp in het midden der vergadering heeft gebracht. Het is hem aangenaam te kunnen mededeelen, dat Burgermeester en Wethouders op hetzelfde standpunt staan. Ook hunne bedoeling is het, de stichting te bereiken van een monumentaal gebouw, dat in de behoefte van de naaste toekomst kan voorzien. Reeds hebben in opdracht van het college besprekingen plaats gehad tusschen den directeur der gemeentewerken en het bestuur der afdeling Vlaardingen van de vereeniging tot bevordering der Nederlandsche vischerij. Alvorens eene beslissing te nemen, wenschen Burgermeester en Wethouders het resultaat van die besprekingen af te wachten. Ook Burgermeester en Wethouders koesteren de hoop, dat het zal gelukken een gebouw te bekomen, dat door monumentale stijl een sieraad voor de gemeente zal zijn, en dienstbaar te maken aan de bedrijven waarvoor het in hoofdzaak zal moeten gebezigd worden.

De vergadering wordt geschorst.

DRINKWATER OP SCHEPEN 1912.

Voorstel van de commissie voor strafverordeningen aan de raad.

Vlaardingen, den 15 mei 1912.

Op het beeld van Rotterdam en Schiedam hebben wij de eer U het ontwerp aan te bieden eener verordening, regelende de verplichting tot het aanwezig hebben van goed drinkwater aan boord van in de gemeente liggende binnenvaartuigen en vischschepen. De cholera gevallen van 1909 hebben het nut van zoodanige verordening doen gevoelen.

In het eerste lid van artikel 1 van het ontwerp is de mogelijkheid voorzien, dat de waterleiding van een naburige gemeente tijdens een epidemie besmet of althans daarvan verdacht is, terwijl het tweede lid tegemoet komt voor het geval, dat elders zuiver drinkwater is ingenomen. Het derde lid van artikel 1 vestigt eene voor Vlaardingen noodige uitzondering.

In artikel 30 der verordening, regelende het administratief beheer en de tarieven der waterleiding, is een matige prijs bepaald voor waterleveringen aan schepen. Het advies der gezondheidscommissie wordt hierbij overlegd.

DRINKWATER OP SCHEPEN

Voorstel van de commissie voor strafverordeningen aan de raad.

Vlaardingen, den 24 juli 1912.

Naar aanleiding van de beraadslaging in Uwe vergadering van 4 juli j.l. over ons voorstel tot vaststelling van eene verordening, regelende de verplichtingen tot het aanwezig hebben van goed drinkwater aan boord van in de gemeente liggende binnenvaartuigen en vischschepen, werd dit voorstel aangehouden. In het bijzonder konden eenige leden zich niet vereenigen met het voorschrift van artikel 3, dat buiten boords water alleen voor het onmiddellijk reinigen van het vaartuig mag gebezigd worden. Wij hebben onze gedachten nog eens over dit voorschrift laten gaan en hebben daarbij met belangstelling kennis genomen van de van een lid van de raad ontvangen nota. Uit de beraadslaging in de raadsvergadering, en terwijl van eene tegenovergestelde opvatting niet bleek, maken wij de gevolgtrekking, dat de gemeenteraad huiverig is de toepassing van artikel 3 van het ontwerp, zoo als dat artikel thans luidt, aan het beleid van politie en justitie over te laten. Naar onze overtuiging maakt echter de opneming van meer uitzonderings bepalingen de verbindbaarheid en de practische toepassing van het voorschrift illusoir. Er zijn slechts twee mogelijkheden; Of de onveranderde handhaving van het artikel, of zijne schrapping. Waar het eerste niet in den geest uwer vergadering schijnt te zijn, stellen wij het tweede, de schrapping van het artikel, voor. Hoofdzakelijk is ook voor onze commissie het behoud van het voorschrift van artikel 2 van het ontwerp, dat de aanwezigheid van goed drinkwater waarborgt. Of daarvan te allen tijde gebruik zal worden gemaakt, moet tenslotte toch aan het gezond verstand der betrokkenen worden overgelaten, wanneer artikel 3 geschrapt wordt behooren de artikelen 4, 5, 6 en 7 te worden vernummers in 3, 4, 5 en 6.

VERGUNNING INGEVOLGE ERFPACHTSAKTE J. VERWEIJ JR.

Voorstel van de Burgermeester en Wethouders aan den Raad.

Nr. 6274 (3de afd.)

Vlaardingen, den 6 januari 1912.

Wij hebben de eer U voor te stellen aan J. Verweij Jr. Scheepsbouwmeester alhier, vergunning te verleenen tot het overeenkomstig overleg de teekening stichten van een houten loods op het Kadastrale perceel sectie a nr. 4953 (Hoflaan nr.6), onder voorwaarde, dat de loods niet langer dan 2 jaren blijft staan.

De commissie voor gemeentewerken en bezittingen kan zich met dit voorstel vereenigen.

VERGROOTING ZEEVISCHHAL.

Voorstel van Burgermeester en Wethouders aan den Raad

Nr. 575⁷ (3de afd.)

Vlaardingen den 17 februari 1912.

In Uwe vergadering van 25 november 1911 werd in beginsel besloten tot den bouw van eene loods, z.g. shed, bij de zeevischhal. Ingevolge de in bijeenkomst Uwer leden gedane toezegging hebben wij daarna den directeur der gemeentewerken op gedragen te berekenen, welk verschil het uitmaakt of de shed aan de noord-oost, dan wel aan de zuid zijde der zeevischhal wordt gebouwd. Het rapport van den directeur en de door hem opgemaakte begrooting van kosten liggen voor Uwe leden ter inzage in de Leeskamer.

Met de commissie voor de zeevischhal, wier advies wij hier bij doen afdrucken, achten wij thans den bouw van eene shed ten noord-oosten van de bestaande vischhal het meest aangewezen, zoo dat wij de eer hebben U voor te stellen daartoe te besluiten.

Schrijven van de commissie voor de zeevischhal aan Burgermeester en Wethouders.

Nr. 35³

Vlaardingen, den 13 februari 1912.

De bij Uw nevens vermeld schrijven om advies gezonden plannen van den directeur der gemeentewerken in zake de uitbreiding van de zeevischhal, gaven aanleiding tot eene uitvoerige bespreking in onze heden gehouden vergadering.

Vooraf wijzen wij er nog eens nadrukkelijk op, dat de noodzakelijkheid om spoedig in het gebrek aan meerdere vischopslagruimte te voorzien ook in het pas begonnen seizoen weer eenige malen gebleken is en wij ervan overtuigd zijn, dat deze behoefte straks bij den aanvoer van rog en vleet zich in nog sterkere mate zal doen gevoelen.

Wij zijn eenstemmig van oordeel, dat de beste oplossing zou zijn de shed aan de zuid zijde van de ijsbergplaats te bouwen, doch om de groote kosten zijn wij voor de beide door den directeur der gemeentewerken aangegeven plannen teruggedeinsd. Het meest afdoende plan toch, waarbij een kademuur van beton gemaakt, de kade afgegraven en de haven uitgediept zal moeten worden, vereischt volgens beraming een bedrag f 27.335,-- , terwijl het plan, waarbij de shed op een houten steiger wordt geplaatst eene som van f 19.225,-- zal vorderen, beide bedragen die de exploitatie van het vischhalbedrijf voorloopig niet kan dragen.

Wij zijn daarom gebleven bij de reeds in ons schrijven van 10 november 1911 nr. 35¹ aan gegeven plaats, als zijn de voor den bouw de minst kostbare. De bestaande vrees, dat wanneer de shed op deze plaats gebouwd wordt, dit wellicht enig bezwaar opleveren bij eventueele uitgifte van grond aan den noord-west-hoek van het terrein achter. De zeevischhal, achten wij niet van zooveel gewicht, dat de bouw daarop zou moeten afstuiten. Te minder waar het gebouw zoo gemaakt kan worden, dat het voor niet meer dan f 100,-- en in den tijd van eenige maanden verplaatst kan worden.

Dovendien is het nog niet zeker, dat bij de uitgifte van den bedoelden grond eene vrije kade en havenruimte juist aan deze zijde van de haven verlangd wordt, deze kan evengoed ten zuiden van de ijsbergplaats gevraagd worden.

van het Wetboek van Strafverordeningen zijn bevoegd zich te begeven op en in de niet tot woning ingerichte gedeelten der vaartuigen, die zich in het openbaar water bevinden.

3. Al de ambtenaren genoemd in de vorige alinea, zijn belast met de handhaving van de bepalingen dezer verordening en het opmaken van proces-verbaal bij overtreding.

Artikel 4

De havenpolitie is bevoegd, wanneer zij zulks noodig acht, vaartuigen te doen verhalen en kabels te doen kappen.

Artikel 5

1. Het is den gezagvoerders verboden hun voertuigen op andere plaatsen of op andere wijze in het openbare water te hebben liggen dan op die, welke door of namens burgermeester en wethouders zijn of worden aangewezen.
2. Deze bepaling is niet van toepassing op gezagvoerders, wier vaartuigen voor perceelen, steigers of kaden gevoerd worden om te lossen of te laden; dezen zijn echter verplicht hun vaartuigen op de eerste aanmaning van de havenpolitie tijdelijk van die los- of laadplaatsen te verwijderen.
3. De gezagvoerders, die met hun vaartuigen een gewoonlijk door hen ingenomen ligplaats vóór aangewezen perceelen, steigers of kaden hebben, zijn verplicht tijdelijk te verhalen zodra hun dit door de havenpolitie wordt gelast.

Artikel 6

De gezagvoerder van een in het havengebied komend vaartuig is verplicht de zeilen te strijken of te doen strijken wanneer dit door de havenpolitie wordt bevolen of wanneer nabij de havenhoofden een bord met het opschrift "zeilen strijken" is geplaatst.

Artikel 7

De gezagvoerder wiens vaartuig het havengebied binnenkomt of daarin reeds ligt, is verplicht terstond op te volgen het bevel van de havenpolitie om de tot het vaartuig behorende ankers, klui- en jachthouten en ander uitstekend rondhout in te voeren of op te lichten.

Artikel 8

De gezagvoerder van een in het havengebied liggend vischschip is verplicht het Kluihout in te voeren en de gezagvoerder van een in een der havens liggend koopvaardijship is verplicht de Kluiverboom in te voeren en de ra behoorlijk te toppen of te brassen.

Artikel 9

De gezagvoerder van een vaartuig is verplicht onmiddellijk de bevelen der havenpolitie op te volgen ten opzichte van het binnenkomen van het havengebied, van het varen daar in en van het vastleggen van het vaartuig. Bij ijsgang is het verboden zonder vergunning van de havenpolitie met een vaartuig het havengebied binnen te komen.

(Wordt vervolgd)

Aan de HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN
Wilhelminastraat 49 Vlaardingen

Ondergetekende

naam:

adres:

woonplaats:

bestelt bij voorintekening ...ex.van de BIBLIOGRAFIE VAN DE
GESCHIEDENIS VAN ZUID-HOLLAND tegen de prijs van f 17.50
per exemplaar, te verhogen met f 2,50 verzend- en adm.kosten.

(geldig tot 1 november 1972)

(handtekening)

